Eirik Granly Foss

Fremtidens grafikk – Visuelle stiluttrykk i multimodal klimaformidling

The shape of the future – Visual style in multimodal climate communication

Tidsskriftet Sakprosa

Bind 13, Nummer 1

© 2021

10.5617/sakprosa.8142

Sammendrag

Organisasjoner, selskaper og institusjoner involverer stadig oftere profesjonelle grafiske designere i sin tekstproduksjon, som skal sørge for at tekstene har et visuelt stiluttrykk som tjener avsenderens interesser. Denne artikkelen benytter et sosiosemiotisk rammeverk influert av kognitiv metafor-teori og fenomenologisk filosofi, for å undersøke hvordan form og bevegelse i slike visuelle stiluttrykk brukes i multimodal klimaformidling, og hvordan dette virker inn på framstillingen av klimaendringene. Studiens materiale består av tre digitalt tilgjengelige videoserier, to produsert av Norges rikskringkasting (NRK) og en av Opplysningskontoret for egg og kjøtt, der alle seriene har som formål å formidle påstander om menneskeskapte klimaendringer. Funnene illustrerer hvordan bruken av form og bevegelse knytter samtlige serier til brede ansamlinger av affektivt orienterte meningspotensialer – snarere enn å spisse serienes budskap, har de potensial til å øke grunnlaget for engasjement og gjenkjennelse, og til å assosiere avsender og budskap med ulike presumptivt verdsatte kvaliteter. Implikasjonene av disse funnene drøftes i lys av tidligere forskning i kritisk diskursanalyse, multimodalitet og sakprosa.

Abstract

Organisations, companies and institutions increasingly involve professional graphic designers in their text production practices, whose task it is to imbue texts with visual styles that serve the interests of that organisation, company or institution. This article utilizes a social semiotic framework influenced by cognitive metaphor theory and phenomenological philosophy, in order to explore how shape and movement in such visual styles is used in cases of multimodal climate communication. The material examined consists of three digitally available video-series, two produced by the Norwegian National Broadcasting Corporation (NRK) and one by The Norwegian Egg and Meat

Information Office, and all series present claims concerning anthropogenic climate change. The findings illustrate how the use of shape and movement contributes broad collections of affectively oriented meaning potentials – rather than functionalising the texts, they have the potential to increase grounds for engagement and identification, and to associate the texts with various presumptively positive qualities. Implications of these findings are discussed in light of previous research in critical discourse studies and multimodality.

Nøkkelord: sosialemiotikk; multimodalitet; klimaendringer; diskursanalyse

Keywords: sosial semiotics; multimodality; factual prose; climate change; discourse analysis

Om forfatteren:

Eirik Granly Foss forsker og underviser ved Institutt for språk og litteratur, Universitetet i Sørøst-Norge (USN). Forskningsinteresser inkluderer multimodalitet, bærekraftsdidaktikk og sakprosa.

Fremtidens grafikk – Visuelle stiluttrykk i multimodal klimaformidling

Innledning

I denne artikkelen undersøker jeg hvordan visuelle stiluttrykk (Van Leeuwen, 2005) brukes som strategisk virkemiddel i tre digitalt tilgjengelige video-serier, to produsert av Norges rikskringkasting (NRK), og en av Matprat, kommunikasjonsplattformen til Opplysningskontoret for egg og kjøtt. Siden videoene er offentlig tilgjengelige og formidler påstander om virkeligheten, er de å regne som multimodal sakprosa (Ledin, Höög, Tønnesson, & Westberg, 2019). Mer spesifikt formidler videoseriene påstander om menneskeskapte klimaendringer, et fenomen som, vitenskapelig sett, er etablert bortenfor enhver rimelig tvil som reelt (Cook et al., 2016; IPCC, 2018; Powell, 2015). Dette er en erkjennelse som også legges til grunn i samtlige av de undersøkte videoseriene. Allikevel sier empiriske data i seg selv lite om hvordan vi skal forholde oss til denne erkjennelsen – de må fortolkes kulturelt for å gjøres meningsfulle. Klimatolog og samfunnsgeograf Mike Hulme (2009) har hevdet at klimaet utgjør et særlig ustabil objekt for fortolkning. Siden helheten i klimaet ikke er sansbar for individuelle mennesker, mangler vi et erfaringsgrunnlag vi kan kontrollere ulike fortolkninger opp mot. Dette gjør det enklere for selskaper, organisasjoner og institusjoner å tilby fremstillinger av fenomenet som er i tråd med deres egne interesser og verdigrunnlag, som et ledd i strategisk kommunikasjonsarbeid.

På starten av 90-tallet argumenterte Norman Fairclough for at slik strategisk kommunikasjon stadig ble mer utbredt, sofistikert og gjennomgripende – noe han knyttet til at markedskapitalistiske idealer som produktivitet, fortjeneste og effektivitet ble styrende for stadig flere samfunnsområder (1992, 1993). Imens Fairclough konsentrerte seg om strategisk språkbruk, har andre vist hvordan også et svært bredt spekter av andre semiotiske ressurser anvendes

strategisk for ulike oppgaver (Ledin & Machin, 2015, 2016, 2019; Leeuwen & Djonov, 2014; van Leeuwen, 2008). Ifølge Theo Van Leeuwen brukes visuell stil i denne sammenhengen særlig for å tilføre tekster det han har betegnet som «identitetsbetydninger» (2017, s. 108), det vil si meningspotensialer som gir tekstens representasjoner egenart. Organisasjoner, institusjoner og selskaper av i dag engasjerer medarbeidere som skal skape unike, ofte eklektiske, stiluttrykk. Disse uttrykkene tilfører teksten nøye utvalgte identitetsbetydninger. I denne artikkelen presenterer jeg illustrerende eksempler på hvordan dette gjøres i norsk klimaformidling, og hvordan det virker inn på fremstillingen av klimaendringene. Jeg har fokusert på hvordan grafiske elementer som er tilført videoene, gis form og settes i bevegelse, og har fortolket det visuelle stiluttrykket som ulike forsøk på å bygge identitet med utgangspunkt i ulike forhold til fremtiden. Problemstillingene denne artikkelen søker å besvare er dermed som følger:

Hva kjennetegner bruken av form og bevegelse i serienes grafiske elementer?

Hvordan kan bruken av form og bevegelse fortolkes som forsøk på å bygge identitet, med utgangspunkt i ulike forhold til fremtiden?

Nedenfor gir jeg først en mer utførlig presentasjon av det teoretiske rammerverket jeg legger til grunn for analyse av form og bevegelse som semiotiske ressurser. Deretter redegjør jeg for hvilke trekk ved bruken av form og bevegelse jeg har lagt vekt på, og hvordan disse kan bære identitetsbetydninger som signaliserer ulike måter å forholde seg til fremtiden på. I metodeseksjonen gir jeg så en oversikt over det undersøkte materialet, samt en kort beskrivelse av den analytiske prosessen. Til slutt presenterer jeg studiens funn, før jeg i konklusjonen drøfter funnenes implikasjoner i lys av tidligere forskning på sakprosa og multimodalitet.

Det visuelle stiluttrykkets rolle i moderne sakprosa

I multimodalitetfeltets startfase foreslo Kress og Van Leeuwen et skille mellom *mode* og *media* (Kress & Van Leeuwen, 2001). Mode, som ofte oversettes til modalitet på norsk, betegner de sosiokulturelt konvensjonaliserte normsystemene vi mennesker lager og bruker for mest mulig presist og forutsigbart å kunne representere virkelighet og drive sosial organisering (Berge, 2008; Halliday & Hasan, 1989). Begrepet media presenteres derimot som en betegnelse på materien vi kommuniserer gjennom, som farge, lyd, tekstur, og det som er i fokus for denne artikkelen, form og bevegelse. For å unngå sammenblanding med bruken av ordet media som betegnelse på tekniske verktøy for massedistribusjon (Tønnessen, 2015), vil jeg foreslå begrepet *ekspressive medier*, som også er brukt av Van Leeuwen i senere tekster (2017). Med utgangspunkt i George Lakoff og Mark Johnsons metafor-teori (1980), hevder Kress og Van Leeuwen at vi skaper mening gjennom ekspressive medier ved å bygge metaforiske assosiasjoner mellom det konkrete materielle uttrykket og våre tidligere motoriske, auditive, taktile og visuelle erfaringer, og skaper slik det de kaller «erfaringsmetaforer» (Kress & Van Leeuwen, 2001, s. 10). Fordi våre grunnleggende kroppslige erfaringer er tilstrekkelig fellesmenneskelige, kan slike erfaringsmetaforer benyttes kommunikativt (Van Leeuwen & Johannessen, 2018). Videre poengterer Kress og Van Leeuwen at ekspressive medier også kan brukes til å skape mening gjennom konnotasjon, ved at materielle uttrykk med en allerede etablert symbolsk verdi settes inn i nye sammenhenger (Kress & Van Leeuwen, 2001, s. 10).

Slike konnotasjoner og metaforer er ikke egnet til å bære presise og utvetydige argumenter eller resonnementer, men tjener heller det Machin og Ledin har betegnet som «affektive» roller (Ledin & Machin, 2018b, s. 25), ved at de knytter tekster an til brede, vage og ikke sjelden, flertydige meningspotensialer. Et viktig kjennetegn ved moderne kommunikasjon er i følge Van

Leeuwen at slike meningspotensialer tilføres tekster gjennom strategisk bruk av ekspressive medier. Han hevder videre at de ofte brukes for å bygge identitet – en avsenderidentitet med forestilt verdsatte kvaliteter og karakteristikker, men også forsøk på å speile den forestilte mottakerens identitet, for å bidra til at denne opplever engasjement og gjenkjennelse. Van Leeuwen har derfor betegnet denne typen meningspotensiale som «identitetsbetydninger» (Van Leeuwen, 2017, s. 4). Johan Tønnesson har påpekt at språklig flertydighet er noe man «ofte vil oppfatte som lite ønskelig i sakprosa» (Tønnesson, 2004, s. 307), men en slik innvending mot flertydighet vil ikke uten videre være relevant for å forstå tilførselen av identitetsbetydninger gjennom ekspressive medier. Stiluttrykket som skapes legger seg utenpå argumentene, og gjennomsyrrer dem, som en vag, nærmest subliminal stemning eller aura, uten at den semantiske flertydigheten de bærer nødvendigvis trer inn som en snubletråd for argumentenes logikk.

I det nordiske sakprosafeltet har et fåtall studier i senere år viet oppmerksomhet til visuell stil i sakprosa. I sine analyser av ungdoms bruk og produksjon av tekster på fritiden, vier Gudrun Kløve Juuhl oppmerksomhet til hvordan tekstprodusentene gjør stilmessige fargevalg i skrift (Juuhl, 2014), og tilførselen av identitetsbetydninger gjennom farge, tekstur og vekt står sentralt i Gustav Westbergs analyse av jeansmerket Sarvas markedsføring (Westberg, 2019). I artikkelen *Den multimodala sakprosan*, argumenterer Ledin et. al. også for at det nordiske sakprosafeltet vil kunne vokse på å rette oppmerksomhet mot det brede tilfanget av semiotiske ressurser som settes i spill i moderne sakprosa (2019). Dette vil ikke minst kunne være relevant for forskning på sakprosa som tar for seg klima- og miljø saker. Et av de mest substansielle norske bidragene til vår forståelse av hvordan vi kommuniserer om klima kommer fra prosjektet LINGCLIM ledet av Kjersti Fløttum, som undersøkte den offentlige klimadebattens lingvistiske trekk, både nasjonalt og internasjonalt (Fløttum, 2017; Fløttum & Espeland, 2014). Prosjektet hadde ett multimodalt delprosjekt, der Trine Dahl undersøkte hvordan mediene

brukte språk og bilder til å ramme inn den femte IPCC-rapporten (Dahl, 2017). Studien fokuserte allikevel på innhold, mens stiluttrykk ikke ble viet oppmerksomhet. Fokuset på bildeinnhold over stiluttrykk er for øvrig betegnende for forskning på multimodal klimakommunikasjon generelt (Culloty et al., 2019; Metag, Schäfer, Füchslin, Barsuhn, & Kleinen-Von KönigsLöw, 2016; O'Neill, 2013; O'Neill & Hulme, 2009; Wessler, Wozniak, Hofer, & Lück, 2016). Dette har motivert enkelte forskere til å etterspørre forskning som tar for seg et bredere tilfang av semiotiske ressurser (Green, 2018; Hansen, 2017; Hansen & Machin, 2013).

Å bygge identitet gjennom form og bevegelse

I analysene har jeg konsentrert meg om stiltrekkene *regelmessighet*, *kantethet*, *retning* og *hastighet* i de grafiske elementenes form og bevegelse. Som grafiske elementer regner jeg typografi, men også både piktorale og abstrakte, ikke-språklige grafiske elementer. Som en avgrensning utelukker jeg både fotografisk og digitalt rendert, tredimensjonal film.

Analysene av formvalg er basert på Van Leeuwens arbeider med form som ekspressivt medium (Van Leeuwen, 2006, 2011; Van Leeuwen & Johannessen, 2018). Bevegelse forstår jeg i denne artikkelen som de grafiske elementenes skjelvinger, rotinger og forflytninger – hvordan designeren har gitt dem liv, ved å la dem bevege seg i videoens visuelle ramme. Potensialet slike bevegelser har for å bære identitetsbetydninger er et foreløpig lite utforsket område i sosialemiotikken, og jeg har derfor til dels måttet trå utenfor etablert faglitteratur. En grunnleggende antagelse i analysene er at menneskers evne til å skape konnotativt og metaforisk betydning gjennom form, også er relevant for å forstå meningsskaping gjennom slike bevegelser. Denne antagelsen finner støtte i det foreløpig uferdige doktorgradsarbeidet til Joshua Han, som undersøker synestetisk korrespondanse mellom musikk og kroppslig bevegelse i musikkundervisning, og i den sammenheng utvikler en

helhetlig sosialemiotisk modell for analyse av bevegelse. Her foreslår han at trekkene regelmessighet og kantethet er relevante parametere for analyse av bevegelse, slik de også er i form (Han, 2019). At bevegelse kan fungere som et ekspressivt medium finner for øvrig også støtte i fenomenolog Maxine Sheets-Johnstone's hovedtese; at bevegelse danner det første grunnlaget for menneskets evne til meningsskaping (Sheets-Johnstone, 2011, 2015). For analyse av retning og hastighet har jeg trukket inspirasjon fra sosialemiotiske beskrivelser av uttrykksplanet i animasjon (He & Van Leeuwen, 2019; Leão, 2012).

I det følgende redegjør jeg for trekkene regelmessighet, kantethet, hastighet og retning, og hvordan disse kan tilføre tre ulike former for identitetsbetydning, som bygger på ulike forhold til fremtiden: i) autentifisering, ved å bygge assosiasjoner til barndom og pre-moderne tid; ii) dynamisering, ved å bygge assosiasjoner til moderniseringsfenomener, og iii) tilførsel av det jeg har valgt å kalle hybriditet, ved å skape assosiasjoner til posthumane forestillinger om framtiden.

Regelmessighet og kantethet

Regelmessighet betegner en gradbasert distinksjon mellom det kaotiske og det repetitive. Høy regelmessighet i form innebærer at de samme mønstrene gjentar seg på forutsigbare måter – et eksempel kan være skrift produsert med skrivemaskin eller digitale tekstbehandlingsprogrammer. Lav regelmessighet i form betegner derimot mange små variasjoner og avvik, og kan eksemplifiseres ved å kontrastere den ubønnhørlige forutsigbarheten i fonten *Times New Roman* med de stadige variasjonene i en utrent håndskrift. På samme måte kan et bevegelsesmønster være regelmessig eller uregelmessig; for eksempel vil gangen til et barn som akkurat har begynt å ta sine første skritt inneha lav regelmessighet, sammenliknet med gangen til et menneske som har gått daglig i flere år. Ifølge Van Leeuwen og Johannessen (2018)

danner våre erfaringer med menneskets kamp for å utøve sensomotorisk kontroll over egen kropp i møte med både fysiske og kulturelle rammer, et viktig grunnlag for å skape mening gjennom regelmessighet. Basert på disse erfaringene kan vi forbinde lav regelmessighet med ting som barndom eller mangel på kultivering, og høy regelmessighet med voksenliv og formalitet. Van Leeuwen (2011) påpeker også at vår forståelse av regelmessighet påvirkes av verktøyene vi er vant til å handle med. For eksempel vil mekanisk teknologi både fungere og produsere på en langt mer regelmessig måte enn våre egne kropper gjør, som kontrasten mellom maskinskrift og håndskrift illustrerer. På grunn av dette knyttes også uregelmessighet gjerne til fortid og håndverk, imens det regelmessige knyttes til fremtid og maskinell produksjon.

Kantethet brukes i denne artikkelen som en gradsbasert, analytisk distinksjon mellom buede og skarpe former og bevegelser. Lav kantethet betegner dermed former og bevegelser preget av buer og bølger, og høy kantethet betegner former og bevegelser preget av rette linjer og skarp retningsendring. Ifølge Van Leeuwen (2006, 2011) utgjør miljøet rundt oss et viktig opphav for hvordan lav og høy kantethet kan danne meningspotensial. Industrielt bearbeidet materiale har en tendens til å være mer kantet enn ubearbeidet materiale, siden former som nærmer seg firkanten er enklere å skjære ut, håndtere og stable enn det buede. Naturligvis er det stor variasjon også i ubearbeidede materialer – stein bryter ofte opp i langt mer kantete former enn det vi er vant til å se i sopp, blader og trær – men til syvende og sist er den geometriske firkanten ekstremt sjelden i naturen, men svært utbredt i industriell, materiell kultur. Slik kan kantethet, lik det regelmessige, assosieres med modernitet, rasjonalitet eller kultivering, men også det ikke-organiske, imens det kurvede kan assosieres med noe opphavlig, ubearbeidet, ukultivert eller organisk.

Ved hjelp av slike metaforiske og konnotative meningspotensialer, kan lav regelmessighet og lav kantethet brukes strategisk som en form for autentifisering (Aiello, 2017; Aiello & Dickinson, 2014; Westberg, 2019), ved

at de retter tanken mot fortider vi forestiller oss at var ekte og utilgjorte – en barndom fri fra samfunnets krav og normer, eller et førmoderne samfunn fritt for fremmedgjøring ovenfor medmennesker og miljø. Slik kan den visuelle stilen i en tekst signalisere en personlig, varm eller jordnær oppriktighet. Høy regelmessighet og høy kantethet i form og bevegelse kan på den annen side brukes som en form for dynamisering (Van Leeuwen & Djonov, 2015, s. 247), ved å forbinde det visuelle stiluttrykket med presumptivt positive fenomener forbundet med modernisering, slik som teknologisk utvikling, moderne naturvitenskap og menneskets mestring av sine omgivelser (Christoff & Eckersley, 2013, s. 17). Et slikt stiluttrykk kan brukes til å signalisere effektivitet, framtidsoptimisme og kontroll.

Jeg vil også foreslå at kombinasjon av både høy og lav regelmessighet og kantethet i samme stiluttrykk, kan skape assosiasjoner til posthumane forestillinger om framtiden. Ifølge Jan Grue (2019) har posthumanismens tankegoods blant annet opphav i at vitenskapelige oppdagelser og teknologisk utvikling for alvor har begynt både å rokke ved vår tro på menneskets evne og rett til å kontrollere tilværelsen, og å bryte ned skillelinjene mellom vante dikotomier som menneske/maskin og natur/kultur. Menneskeskapte klimaendringer er et fenomen der posthumane forståelsesrammer egner seg – det framprovoserer skepsis mot moderniseringsprosjektet, rokker ved forestillingen om menneskelig kontroll, og overskrider skillet mellom natur og kultur. Kunstig intelligens og algoritmer er andre eksempler. Stiltrekk som kan signalisere posthumane ideer har jeg valgt å betegne som hybriditet og hybridisering. Jeg vil foreslå at et slikt stiluttrykk kan gi inntrykk av både mestring av og bevissthet om kompleksiteten og motsigelsene som preger både nåtiden og fremtiden slik vi forestiller oss den.

Hastighet og retning

Hastighet kan i utgangspunktet beskrives gradsmessig fra lav til høy, men ofte vil en mer detaljert beskrivelse være relevant. He og Van Leeuwen (2019) påpeker at hastigheten i en animasjon kan være konstant, økende eller avtagende. Siden en bevegelse strekker seg ut i tid, kan også økning eller minskning variere i det uendelige (Han, 2019). Slik kan man skape ulike komplekse bevegelsesmønstre med opphav i mønstre vi kjenner igjen både fra våre egne kropper, fra miljøet rundt oss eller fra kulturen – mønstre som på ulike måter kan forbindes med autentisitet, dynamisme eller hybriditet. Retning kan også bidra til å skape slike bevegelsesmønstre. For eksempel vil vår erfaring med skriftspråket være vesentlig for hvordan bevegelse i animert, digital typografi forstås. I vestlig kultur skriver man fra venstre til høyre, og dermed vil animert skrift som vokser frem fra venstre mot høyre kunne assosieres med håndskrift, noe som igjen vil peke bakover i tid, og dermed fungere som en form for autentifisering. Skriftlige elementer som beveger seg på en måte som bryter med dette etablerte mønsteret, vil derimot kunne fungere som dynamisering eller hybridisering, avhengig av bevegelsens andre kvaliteter, ved å lede tanken mot noe maskinelt eller ikke-menneskelig.

Metode

Beskrivelse av materiale

Videoene jeg analyserer i denne artikkelen er valgt ut etter tre kriterier:

- De er institusjonelt og profesjonelt produsert i en norsk kontekst
- De formidler påstander om menneskeskapte klimaendringer
- De gjør utstrakt bruk av grafiske elementer

På bakgrunn av disse kriteriene valgte jeg tre videoserier, presentert i tabell 1.

Serie	Omfang	Produsent
<i>Hva er</i>	21 videoer a. ca. 1 min	NRK
<i>Klimapsykologen</i>	10 videoer a. ca. 2.5-3 min	NRK
<i>Bærekraft og matproduksjon</i>	2 videoer a. ca. 2-2.5 min	Matprat (Opplysningskontoret for egg og kjøtt)

Tabell 1. oversikt over materialet. For forkortede transkripsjoner av eksempelepisoder for hver serie, se vedlegg 1-3.

I serien *Hva er* tar hver video for seg et tema relatert til menneskeskapte klimaendringer og/eller bærekraftig utvikling. Alle videoene viser fortellerfigurer (CICERO-forskerne Bjørn Samset og Solveig Aamodt) filmet fra livet og opp, og grafiske elementer projiseres over denne fotografiske filmen.

I serien *Klimapsykologen* gir hver av videoene en forklaring på hvorfor mennesker ikke har vært i stand til å håndtere klimakrisen. I likhet med *Hva er* serien består disse klippene av fotografisk film av en fortellerfigur, her psykolog og politiker Per Espen Stoknes, med grafikk projisert over for å illustrere ulike poenger. Serien *Bærekraft og matproduksjon* består i utgangspunktet av 4 videoer, men jeg har utelatt to av videoene fra materialet, da de ikke kan sies å gjøre utstrakt bruk av grafiske elementer. Stian Sandø er forteller i begge de valgte videoene, og omgivelsene veksler mellom et mørkt rom og frodige, landlige omgivelser. Grafiske elementer projiseres over den fotografiske filmen, men enkelte elementer vises også med projektor i den fotografiske filmen.

Et viktig mål for alle tre seriene er å bli likt, sett og delt. Alle tre seriene argumenterer også for at de menneskeskapte klimaendringene er reelle, og presenterer løsninger på problemet som ikke innebærer stagnasjon i økonomisk vekst på verdensbasis. De har med andre ord et felles ideologisk grunnlag i bærekraftig utvikling. Dette innebærer gjerne teknologioptimisme, samt tillit til liberale økonomiske tiltak, slik som kvotehandel. Perspektivet er særlig eksplisitt i *Klimapsykologen*, som i stor grad gir oss Stoknes' psykologi- og økonomifaglige perspektiv på klimakrisen, mer utførlig presentert i boka *What we think about when we try not to think about global warming* (2015). Serien *Hva er etterstreber* en mer nøytral tilnærming der fokuset ligger på å definere begreper snarere enn å gi direktiver eller normative vurderinger. Allikevel kommer et slikt verdigrunnlag til uttrykk ved at ideer som bryter med utviklingsideologi i stor grad utelates. *Bærekraft og matproduksjon* er produsert av Matprat, hvis oppgave er å fremme norske kjøtt- og eggprodusenters interesser. Denne serien kan dermed til forskjell fra de to andre betegnes som et forsøk på omdømmebygging, og dens argumentasjon er sentrert rundt det å presentere norske egg- og kjøttprodusenter som en del av løsningen snarere enn et problem – og samtidig bedyre deres vilje til omstilling, blant annet gjennom teknologisk nyvinning.

Analysemodel

Arbeidet som ligger bak artikkelen kan karakteriseres av en iterativ, fortolkende prosess, der jeg gradvis har raffinert arbeidshypoteser basert på sammenliknende og avviksfokuserte analyser og litteraturgjennomgang (Silverman, 2011). Jeg begynte analysearbeidet med en ustrukturert gjennomgang av det totale materialet, der jeg markerte fremtredende, gjentakende trekk ved bruken av form og bevegelse, før jeg valgte to representative episoder fra hver serie, og gjorde finmaskede transkripsjoner og analyser av disse. Deretter flyttet jeg igjen fokuset til materialet som helhet, for å kontrollere at funnene fra de finmaskede analysene var representative, og for

å samle ytterligere analytiske eksempler til bruk i artikkelen. Til sist fortolket jeg så bruken av form og bevegelse i lys av kulturell kontekst, informert av relevant litteratur, som presentert i seksjonen *Å bygge identitet gjennom form og bevegelse* ovenfor.

Hva kjennetegner bruken av form og bevegelse i serienes grafiske elementer?

Form

Tabell 2 gir overblikk over hvordan regelmessighet og kantethet blir brukt i de tre serienes stilmessige formgivning. I det følgende beskriver jeg disse trekkene i detalj, serie for serie.

Serie	Regelmessighet	Kantethet
<i>Hva er</i>	Lav	Lav
<i>Klimapsykologen</i>	Høy	Jevn fordeling av veldig lav og veldig høy
<i>Bærekraft og matproduksjon</i>	Jevn fordeling av veldig lav og veldig høy	Jevn fordeling av veldig lav og veldig høy

Tabell 2. Tabellen oppsummerer hvilken bruk av regelmessighet og kantethet som dominerer formgivningen i de tre seriene.

Formbruken i *Hva er* er eksemplifisert i figur 1. Den lave regelmessigheten vises ved variasjonen i linjenes tykkelse og skjevhet, se for eksempel bokstaven L nedenfor i 1a og 1c, og de små variasjonene mellom pilhodene i 1b. Eksempelene demonstrerer også hvordan stiluttrykket hele tiden søker avrunding. I representasjonen av jorda i figur 1b) er for eksempel kystlinjene langt rundere enn de ville vært i en naturalistisk representasjon. Det er også vesentlig at de aller fleste linjer ikke er linjalrette, men snarere gjør små buer.

Figur 1. Tre skjermdumper fra serien *Hva er* eksemplifiserer lav regelmessighet og kantethet i seriens formvalg. Merk for eksempel variasjonen i strekers tykkelse, mangelen på vinkelrette linjer, og de avrundede kystlinjene på jordkloden i figur 1b.

Figur 2 eksemplifiserer formbruken i *Klimapsykologen*. De linjalrette linjene og den invariante repetisjonen av abstrakte grunnformer, slik som sirkler og vinkler, eksemplifiserer seriens høye grad av regelmessighet. Allikevel forekommer det også tidvis formvalg som bryter fullstendig med dette mønsteret. Den turkise sirkelen og spørsmålstegnet i figur 2a er et slikt tilfelle, de minner mer om stiluttrykket som dominerer i *Hva er*. I *Klimapsykologen* er slike elementer fåtallige, og brukes der Stoknes momentant flytter perspektivet fra det abstrakte og tekniske til det konkrete og hverdagslige. De tre eksemplene viser også hvordan firkantede og sirkulære elementer stadig brukes om hverandre.

Figur 2. Tre skjermdumper fra serien *Klimapsykologen* eksemplifiserer både høy regelmessighet, og en kombinasjon av både kantete og kurvede elementer. Samtidig viser eksemplene også at serien inneholder mindre hyppige avvik, som sirkelen og spørsmålstegnet i 2a.

Formvalg i serien *Bærekraft og matproduksjon* er eksemplifisert i figur 3. Eksemplene viser hvordan strengt regelmessige former, som skriften i 3a, innrammingen og den projiserte linjen på gulvet i 3b, og de horisontale og sirkulære linjene i 3c kombineres med langt mindre regelmessige former, som molekylet i 3a, tallsymbolet og plantene i 3b, og dyra, bilene, fabrikken og molekylene i 3c. Kombinasjonen av strenge versaler og det avrundede molekylet i 3a, og av plantene og den og den rektangulære innrammingen i 3b, er begge eksempler på hvordan kantete og kurvede formuttrykk brukes om hverandre.

Figur 3. Tre skjermdumper fra serien *Bærekraft og matproduksjon* viser den stadige sammenblanding av kantete og kurvede og regelmessige og uregelmessige formvalg.

Bevegelse

Det følgende oppsummerer de viktigste trekkene ved bruk av bevegelse i *Hva er*:

- Enkle, standardiserte og ofte tilsynelatende tilfeldig valgte animasjoner benyttes når elementer dukker opp eller forsvinner fra den visuelle innrammingen. Elementer kan skyves inn fra en kant, vokse ut fra sitt midtpunkt eller lignende
- Blant disse animasjonene er det to mønstre som gjentas. For det første dukker enkle, abstrakte figurer, som piler og sirkler, svært ofte opp ved at de trekkes fra et punkt til et annet. Figur 4 eksemplifiserer dette. For det andre dukker skriftlige elementer opp på en liknende måte, men her alltid fra venstre mot høyre.
- De aller fleste grafiske elementer i serien er, selv de som i utgangspunktet er statiske, satt i konstant bevegelse gjennom en subtil, uregelmessig skjelving eller vibrasjon.

Figur 4. Et eksempel på hvordan enkle, abstrakte grafiske elementer, som piler og sirkler, trekkes opp fra et punkt til et annet.

Følgende oppsummerer de viktigste trekkene ved bruk av bevegelse i *Klimapsykologen*:

- Serien inneholder mange komplekse kombinasjoner av ulike grafiske elementer som dukker opp fra ulike retninger. Resultatet er lav regelmessighet hva gjelder retning. Samtidig har rekkefølgen og hastigheten på bevegelsene høy regelmessighet. Figur 4, 5 og 6 illustrerer slike komplekser.
- De turkise, irregulære symbolene og skrift-elementene, illustrert i figur 2a, vokser frem fra et punkt til et annet, som i serien *Hva er*.
- De fleste animasjoner har til å begynne med høy hastighet, men sakker av eksponentielt mot slutten.
- En betydelig andel grafiske elementer, spesielt sirkulære elementer eller elementer som på et eller annet vis er innrammet, forflytter seg konstant innenfor et avgrenset område i uregelmessige, hurtige bevegelser. Planeten i figur 2b og sirkelen i 2c er begge eksempler på dette.

Figur 4. Bestanddelen som viser årstallet vokser først ned, så vokser skriften «klimastatus» opp fra denne. Deretter trekkes en linje ut fra midten mot begge sider under «Klimastatus», før «år» vokser ned fra denne igjen. Til slutt tegnes en ring rundt de to siste sifrene i årstallet, og et spørsmålstegn tegnes på skrått til høyre.

Figur 5. Tannhjulene sklir vekselvis inn fra venstre og høyre, før de begynner å rotere i den retningen de vokste frem. Deretter trekkes båndet på høyre side fra bunnen og oppover.

Figur 6. Sirkelen i midten trekkes først opp mot solretninga, før de røde sektorene vokser inn mot denne, fra periferien. Deretter begynner de turkise sektorene å vokse inn fra venstre mot høyre.

Følgende oppsummerer de viktigste trekkene ved bruken av bevegelse i *Bærekraft og matproduksjon*:

- Piktorale fremstillinger av planter og dyr, slike som er eksemplifisert i figur 3a og til venstre i 3c, vokser alltid langsomt frem fra ett enkelt punkt, som fra et frø eller egg, og beveger seg ellers langsomt. Se figur 7 for eksempel. Molekylene i figur 3a og 3b har også de samme langsomme bevegelsene.
- Skriftlige grafiske elementer vokser derimot frem hurtig fra flere punkter samtidig, i et tilsynelatende uregelmessig mønster. Se eksempel i figur 8.

Figur 7. En plante vokser gradvis frem fra et enkelt punkt på bakken.

Figur 8. Strekene som skal danne ord begynner på ulike punkter langs tegnets omriss, og både strekker seg ut og trekker seg tilbake i et tilsynelatende uregelmessig mønster, før alle linjene til slutt møtes, og hele tegnet er dannet.

Hvordan kan bruken av form og bevegelse fortolkes som forsøk på å bygge identitet, med utgangspunkt i ulike forhold til fremtiden?

Serien Hva er – autentifisering

Uregelmessigheten som skapes gjennom variasjon i tykkelse og repeterte grunnformer er tydelig, men allikevel ikke sterkt aksentuert. Disse små avvikene kan konnotere manuell tegnproduksjon med verktøy som papir og blyant, der det er utfordrende å opprettholde jevn sensomotorisk kontroll. Konnotasjonen styrkes ved at streker ikke er vinkelrette, og ved at mange grafiske elementer vokser frem fra et punkt til et annet, fra venstre mot høyre i tilfellet skrift. Samtidig bygger disse grafiske elementene også konnotasjoner til barndom, delvis gjennom uregelmessigheten, men også de avrundede kvalitetene. Sammen har disse kvalitetene blitt kulturelt etablert som et symbol på naivitet, med sitt kanskje mest kjente, standardiserte uttrykk i Microsoft fonten *Comic Sans* (Eskilson, 2019, s. 419).

Den konstante, uregelmessige skjelvingen har sitt opphav i eldre, manuelle animasjonsteknikker, der en liknende effekt oppstår som utilsiktet resultat av små variasjoner mellom hvert enkeltbilde. Her er effekten imidlertid tilført kunstig, en animasjonsteknikk som er blitt patentert under navnet *Squigglevision*. Teknikkens oppgitte funksjon er å motvirke stivheten som ofte kjennetegner enkel digital animasjon (Snyder & Lyman, 1997). Samtidig kan den også styrke konnotasjonen til det håndlagde, og diversifiserer meningspotensialet ved å knytte seriens stiluttrykk til den animerte tegnefilmen som kulturelt objekt.

Form og bevegelse i de grafiske elementene i serien *Hva er* tilfører med andre ord videoene en rekke identitetsbetydninger relatert til både manuell tegnproduksjon og naivitet, som overordnet sett kan fortolkes som autentifiserende.

Serien *Klimapsykologen* – dynamisering

De regelmessige formene og de hurtige, eksponentielt de-akselerende bevegelsene gir et maskinelt stiluttrykk, som kan minne om hydrauliske dører og fabrikkproduserte bildeler. Ved at dette stiluttrykket brukes på visuelle representasjoner av tekniske og abstrakte begreper, imens de få elementene som etterligner manuell tegnproduksjon brukes til konkrete eksemplifiseringer, skapes det også en tilknytning mellom dette maskinelle stiluttrykket og vitenskapelig objektivitet.

Den konstante, hurtige og uregelmessige forflytningen innenfor et avgrenset område kjennetegner flere av de grafiske elementene i serien. Dette kan knyttes metaforisk til vår stadige streben etter sensomotorisk kontroll, hvor puls, pust, skjelving og muskulær kontroll arbeider imot oss når vi forsøker å gjøre rolige og kontrollerte bevegelser. Samtidig kan bevegelsene også konnotere den samme livskraften i andre skapninger. Kombinasjonen av disse

bevegelsene, og grafiske elementer som formmessig er enten innringet, innrammet eller sirkulære, kan sammen fortolkes som en antydning av at noe er «under lupen» og som gjøres til gjenstand for nøye observasjon. Bevegelsene kan symbolisere både observatørens vansker med å sitte i ro, og det observerte objektets bevegelser – som en mikrobe i et mikroskop – samtidig. Denne antydningen styrker stiluttrykkets naturvitenskapsrelaterte konnotasjoner.

Samtidig har de grafiske elementene også trekk som både undergraver og diversifiserer det maskinelle og rasjonelle uttrykket. Hurtigheten og uregelmessigheten i de dirrende elementene kan, ved siden av deres deltakelse i komplekset beskrevet ovenfor, også fungere som en understreking av vår egen mangel på kontroll. Videre gjøres det også en sammenblanding mellom orden og kaos, ved at disse bevegelsene brukes på elementer som i form er svært regelmessige, og mellom det organiske og det ikke-organiske, gjennom den stadige kombinasjonen av kurver og vinkler. Kombinasjonen av regelmessig form og hastighet med uregelmessighet i retning, illustrert i figur 4, 5 og 6, er også en slik sammenblanding.

Overordnet sett vil jeg foreslå at den stilmessige bruken av form og bevegelse i serien *Klimapsykologen* primært virker dynamiserende, ved å tilføre identitetsbetydninger forbundet med modernitet og fremskritt. Samtidig innehar stiluttrykket også en vesentlig andel trekk som tilfører hybriditet ved å skape assosiasjoner til posthumant tankegods, slik som menneskets tap av kontroll og nedbrytning av grenser mellom system og kaos. Ved at serien inneholder enkelte elementer med samme stiluttrykk som dominerte i serien *Hva er* kan man innvende at det også her foregår en viss autentifisering, men det er ikke dominerende. Autentifisering og hybridisering blir dermed sekundære identitetskonstruksjoner i serien.

Serien *Bærekraft og matproduksjon* – hybridisering

Den avrundede og uregelmessige formbruken i en vesentlig andel av både piktorale og skriftlige fremstillinger i serien minner om uttrykket i serien *Hva er*. Allikevel er det forskjeller. Særlig mangler linjene i serien *Bærekraft og matproduksjon* den uregelmessige skjevheten – uttrykket virker slik sett håndprodusert, men av en moden hånd. Grafiske elementer med slike trekk er omtrent jevnt fordelt med elementer som er strengt regelmessig utformet, og som dermed har et mer maskinelt uttrykk. Jeg vil foreslå at disse to uttrykkene brukt sammen bygger konnotasjoner til grenseoverskridelse. Denne konnotasjonen styrkes også av måten de grafiske elementene dukker opp på. Kombinasjonen av den organiske fremveksten og det manuelle formuttrykket i piktorale fremstillinger av dyr og planter kan konnotere overskridelse av grensen mellom kultur og natur. I tillegg kan skriftlige og abstrakte elementer som vokser frem gjennom en tilsynelatende uregelmessig generering fra flere punkter samtidig, konnotere grenseoverskridelse mellom mennesket og desentralisert digital teknologi. Begge elementer har formuttrykk som konnoterer menneskelig bearbeiding, enten mekanisk eller manuelt produsert, men samtidig blir deres bevegelser styrt av en ikke-menneskelig logikk, i noen tilfeller naturen, i andre tilfeller maskiner.

Overordnet sett vil jeg foreslå at bruken av form og bevegelse i serien *Bærekraft og matproduksjon* primært tilfører hybriditet, ved å forbinde serien med posthumane identitetsbetydninger, slik som grenseoverskridelse og forflytning av menneskelig rasjonalitet fra sentrum mot periferi. Allikevel skapes denne posthumane hybridiseringen ofte ved å trekke på et vidt tilfang av stilarter, hvor noen er autentifiserende kvaliteter mens andre er dynamiserende. Denne serien innehar dermed også sekundære identitetskonstruksjoner.

Konklusjon

Som oppsummeringen i tabell 3 viser, tilfører bruken av form og bevegelse i serienes visuelle stiluttrykk et rikt tilfang av komplekse identitetsbetydninger. Jeg har argumentert for at hver av de tre video-seriene i materialet, overordnet sett, utfører en primær identitetskonstruksjon, men at seriene *Klimapsykologen* og *Bærekraft og matproduksjon* også innehar trekk som peker mot sekundære identitetskonstruksjoner.

Serie	Identitetsbetydninger i bruk av form og bevegelse	Primær identitetskonstruksjon	Sekundære identitetskonstruksjoner
<i>Hva er</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Manuell tegnproduksjon • Barndom • Manuelt produsert tegnefilm 	<ul style="list-style-type: none"> • Autentisitet 	(Ingen)
<i>Klimapsykologen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Mekanisk teknologi • Vitenskapelig objektivitet • Tap av menneskelig kontroll 	<ul style="list-style-type: none"> • Dynamisme 	<ul style="list-style-type: none"> • Hybriditet • Autentisitet
<i>Bærekraft og matproduksjon</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Manuell tegnproduksjon • Maskinell tegnproduksjon • Nedbrytning av skillene menneske/natur og menneske/maskin • Tap av menneskelig kontroll 	<ul style="list-style-type: none"> • Hybriditet 	<ul style="list-style-type: none"> • Autentisitet • Dynamisme

Tabell 3. Tabellen oppsummerer hvilke meningspotensialer som tilbys i de ulike seriene gjennom semiotiske valg i form og bevegelse, og hvordan disse bidrar til å bygge seriens identitet, basert på måter å forholde seg til fremtiden på.

Snarere enn å spisse eller «funksjonalisere» tekstene, tilfører den ekspressive bruken av form og bevegelse et vell av affektiv resonans (Ledin & Machin,

2018b, s. 25). Identitetsbetydningene som tilføres på denne måten kan skape grunnlag for gjenkjennelse, nysgjerrighet, engasjement og undring. Dette kan igjen tjene tekstenes mål – å bli likt, sett og delt, samt å overbevise både om at klimakrisen er reell, og at krisen kan løses i tråd med bærekraftig utvikling som ideologi. Her viser funnene også hvordan strategisk bruk av ekspressive medier gjør videoenes tilnærming til klimakrisen tiltalende på tre ganske ulike måter – den kan skape et inntrykk av oppriktighet og varme gjennom autentifisering, den kan skape inntrykk av effektivitet og kontroll gjennom dynamisering, og jeg vil foreslå at den kan skape et inntrykk av bevissthet om og mestring av kompleksiteten og motsigelsene som preger et fenomen som klimakrisen gjennom det jeg har valgt å betegne som hybridisering. Spennet mellom disse ulike identitetskonstruksjonene illustrerer hvordan menneskeskapte klimaendringer som kulturelt fenomen er svært åpent for fortolkning, og at fortolkning ikke bare gjøres gjennom språklig og billedlig formidlete narrativer, slik Mike Hulme har vist (2009), men også ved hjelp av identitetsbetydninger formidlet gjennom visuelle stilvalg.

Imens bruken av form og bevegelse i serien *Hva er utelukkende* virker autentifiserende, innehar seriene *Klimapsykologen* og *Bærekraft og matproduksjon* trekk som kan virke både autentifiserende, dynamiserende og hybridiserende, om enn i ulikt omfang. Studien illustrerer dermed også hvordan tilsynelatende motstridende identitetsbetydninger kan ligge kodet i den multimodale sakprosaens visuelle stiluttrykk, uten at dette trenger å virke kontraproduktivt. Snarere er det nærliggende å anta at flertydighet i visuell stil, lik flertydighet i bilder, i seg selv kan være en ressurs for strategisk kommunikasjon, ved å virke aktiviserende på mottakeren (Kjeldsen, 2006, s. 271-272).

Overordnet sett illustrerer disse funnene hvordan form og bevegelse i visuelle stiluttrykk kan være en ressurs for strategisk kommunikasjon i moderne multimodal sakprosa, men også at slike stiluttrykk får konsekvenser for

framstillingen av menneskeskapte klimaendringer i de undersøkte videoene. Videre er det også vesentlig at denne bruken av visuell stil forekommer i klimaformidling fra to ganske ulike avsendere. Imens Matprat har som sin primære oppgave å fremme produksjon og salg av norsk kjøtt og egg, og derfor kan antas å styre sitt opplysningsarbeid deretter, er NRK statsfinansiert, og det er dermed nærliggende å tenke at markedsinteresser i mindre grad påvirker deres opplysningsarbeid. Når visuell stil allikevel brukes aktivt av begge avsendere, illustrerer dette hvordan strategisk visuell kommunikasjon er blitt etablert praksis i så vel kommersielle som ikke-kommersielle samfunnsområder. Drivverket bak denne utbredelsen er sammensatt. Delvis kan det forklares som en konsekvens av teknologisk utvikling – både maskinvaren som til enhver tid måtte representere siste utviklingstrinn, samt programvaren som utvikles for å utnytte denne maskinvaren, påvirker våre forventninger til hvordan en sakprosatext skal se ut, og dermed hva vi ser for oss at virker mest overbevisende (Van Leeuwen & Djonov, 2011). Videre vil også rollemodeller, ekspertråd og kollegial inspirasjon sørge for at spesifikke kommunikasjonspraksiser, slik som det autentifiserende, det hybridiserende og det dynamiske, etableres som moteuttrykk og spres (Van Leeuwen, 2008). Mer overordnet kan man hevde at det er et symptom på at stadig flere aspekter av samfunnet styres etter effektivitet og produktivitet, det Fairclough betegnet som markedsorienteringen av diskursene (Fairclough, 1992, 1993; Ledin & Machin, 2015, 2016, 2019; Van Leeuwen & Djonov, 2014).

I tillegg kan det være av verdi å reflektere over om utbredelsen også kan være drevet av faktorer som i mindre grad er kulturelt betingede. Kanskje er det noe mer dyptliggende i oss som gjør visuell stil til en egnet ressurs for strategisk kommunikasjon i utgangspunktet, noe som får praksisen til å skyte fart når forholdene ligger til rette for det. Det at ekspressive medier ikke bare skaper mening kulturelt, men også basert på både våre egne og antakelig våre forfedres kroppslige erfaringer (Sheets-Johnstone, 2011), kan bidra til å styrke deres effektivitet som et middel for å utøve kontroll gjennom diskursive fram-

stillinger. Dette er noe man med fordel kan være bevisst på i utdanninger der kritisk analyse av moderne sakprosa utgjør en vesentlig komponent. En slik bevissthet forutsetter en konseptualisering av menneskelig meningsskaping der vi ikke utelukkende behandles som sosiokulturelle vesener, men også kroppslige, og der semiotikk ikke primært er studiet av abstrakte normer, men av konkrete materielle konfigurasjoner (Ledin & Machin, 2018a), enten de er manuelt tilgjengelige eller digitalt syntetisert og presentert på skjerm.

Materiale:

NRK, 2015. *Hva er*. Tilgjengelig på URL:

<https://www.nrk.no/skole/?page=search&q=Superkort+om+klima>

NRK, 2015. *Klimapsykologen/Hvorfor gjør vi så lite når vi vet så mye*.

Tilgjengelig på URL: <https://tv.nrk.no/serie/hvorfor-gjoer-vi-saa-lite-naar-vi-vet-saa-mye/2015/MDSP16000115/avspiller>

Matprat, 2019. *Bærekraft og matproduksjon*. Tilgjengelig på URL:

<https://www.matprat.no/barekraftig-matproduksjon/>

Litteratur:

Aiello, G. (2017). Losing to Gain: Balancing Style and Texture in the Starbucks Logo. I C. Mosbæk Johannessen & T. Van Leeuwen (red.), *The Materiality of Writing - A Trace-Making Perspective* (s. 195-210): Routledge.

Aiello, G., & Dickinson, G. (2014). Beyond authenticity: a visual-material analysis of locality in the global redesign of Starbucks stores. *Visual Communication*, 13(3), 303-321.

Berge, K. L. (2008). Teksten. I K. Asdal, K. L. Berge, K. Gammelgaard, T. R. Gundersen, H. Jordheim, T. Rem, & J. L. Tønnesson (red.), *Tekst og Historie* (s. 33-68). Oslo: Universitetsforlaget.

Christoff, P., & Eckersley, R. (2013). *Globalization and the environment*. Blue Ridge Summit: The Rowman & Littlefield Publishing Group.

Culloty, E., Murphy, P., Brereton, P., Suiter, J., Smeaton, A. F., & Zhang, D. (2019). Researching Visual Representations of Climate Change. *Environmental Communication*, 13(2), 179-191.

Dahl, T. (2017). Verbal and Visual Framing in Climate Change Discourse - A Multimodal Analysis of Media Representations of the IPCC's 5th Assessment Report. I K. Fløttum (red.), *The Role of Language in the*

- Climate Change Debate*. New York: Routledge.
- Eskilson, S. (2019). *Graphic design : a new history* (3rd ed.). London: Laurence King Publishing.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. (1993). Critical Discourse Analysis and the Marketization of Public Discourse: The Universities. *Discourse & Society*, 4(2), 133-168.
- Fløttum, K. (2017). *The role of language in the climate change debate*. New York: Routledge.
- Fløttum, K., & Espeland, T. J. (2014). Norske klimanarrativer – hvor mange “fortellinger”? En lingvistisk og diskursiv analyse av to norske stortingsmeldinger. *Sakprosa*, 6(4), 1-18.
- Green, R. (2018). How Aesthetic Style Can Influence Reception of Visual Communication of Climate Change. I. W. L. Filho, E. Manolas, A. M. Azul, U. M. Azeiteiro, & H. McGhie (red.), *Handbook of Climate Change Communication Vol. 1* (s. 77-95): Springer International Publishing.
- Grue, J. (2019). *Det var en gang et menneske : posthumanisme som tanke og tendens*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Halliday, M., & Hasan, R. (1989). *Language, context, and text : aspects of language in a social-semiotic perspective* (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Han, J. (2019). *A social semiotic analysis of musical expression gesture*. Paper presentert ved ASFLA 19, Sydney.
- Hansen, A. (2017). Methods for assessing visual images and depictions of climate change. I H. V. Storch (Ed.), *Oxford Research Encyclopedia of Climate Science*. Oxford: Oxford university.
- Hansen, A., & Machin, D. (2013). Researching Visual Environmental Communication. *Environmental Communication*, 7(2), 151-168.
- He, Y., & Van Leeuwen, T. (2019). Animation and the remediation of school physics – a social semiotic approach. *Social Semiotics*, 1-20.
- Hulme, M. (2009). *Why we disagree about climate change : understanding controversy, inaction and opportunity* (3. printing. ed.). Cambridge:

Cambridge University Press.

Juuhl, G. K. (2014). *I det mykje skrivne - Ei undersøking av ungdoms digitale tekstar i skule og fritid som situerte, retoriske handlingar*. (PhD), University of Oslo, Oslo.

Kjeldsen, J. (2006). *Retorikk i vår tid*: Spartacus Forlag.

Kress, G., & Van Leeuwen, T. (2001). *Multimodal discourse : the modes and media of contemporary communication*. London: Arnold Hodder.

Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.

Leão, G. (2012). *A Systemic Functional Approach to the Analysis of Animation in Film Opening Titles*. Sydney: University of Technology.

Ledin, P., Höög, C. N., Tønnesson, J. L., & Westberg, G. (2019). Den multimodala sakprosan. *Sakprosa*, 11(4), 1-50.

Ledin, P., & Machin, D. (2015). How lists, Bullet Points and Tables Recontextualize Social Practice: A multimodal study of management language in Swedish universities. *Critical Discourse Studies*, 12(4), 463-481.

Ledin, P., & Machin, D. (2016). The evolution of performance management discourse in corporate strategy diagrams for public institutions. *Discourse, Context & Media*, 13, 122-131.

Ledin, P., & Machin, D. (2018a). Doing critical discourse studies with multimodality: from metafunctions to materiality. *Critical Discourse Studies*, 16(5), 497-513.

Ledin, P., & Machin, D. (2018b). *Doing visual analysis : from theory to practice*. Los Angeles: SAGE.

Ledin, P., & Machin, D. (2019). Forty years of IKEA kitchens and the rise of a neoliberal control of domestic space. *Visual Communication*, 18(2), 165-187.

Metag, J., Schäfer, M. S., Fuchslin, T., Barsuhn, T., & Kleinen-Von Königslöw, K. (2016). Perceptions of Climate Change Imagery: Evoked Salience and Self-Efficacy in Germany, Switzerland, and Austria. *Science Communication*, 38(2), 197-227.

- O'Neill, S. J. (2013). Image matters: Climate change imagery in US, UK and Australian newspapers. *Geoforum*, 49, 10-19.
- O'Neill, S. J., & Hulme, M. (2009). An iconic approach for representing climate change. *Global Environmental Change*, 19(4), 402-410.
- Sheets-Johnstone, M. (2011). *The primacy of movement* (Expanded 2nd ed. Vol. 82). Amsterdam: John Benjamin.
- Sheets-Johnstone, M. (2015). *The Phenomenology of Dance*: Philadelphia: Temple University Press.
- Silverman, D. (2011). *Interpreting Qualitative Data - A Guide to the Principles of Qualitative Research*: Sage Publications.
- Snyder, T., & Lyman, A. (1997). Method of animating an image by squiggling the edges of image features. US6252604B1.
- Stoknes, P. E. (2015). *What we think about when we try not to think about global warming : toward a new psychology of climate action*. White River Junction, Vt: Chelsea Green Publishing.
- Tønnessen, E. S. (2015). Analytiske blikk på mediet i analyse av multimodal kommunikasjon. I G. Kvåle, E. Maagerø, & A. Veum (red.), *Kontekst, språk og multimodalitet - nyere sosiosemiotiske perspektiver* (s. 25-40). Bergen: Fagbokforlaget.
- Tønnesson, J. L. (2004). *Tekst som partitur*. (PhD), University of Oslo, Oslo.
- Van Leeuwen, T. (2006). Towards a Semiotic of Typography. *Information Design Journal*, 14(2), 139-155.
- Van Leeuwen, T. (2008). New forms of writing, new visual competencies. *Visual Studies*, 23(2), 130-135.
- Van Leeuwen, T. (2011). The Semiotics of Decoration. I B. A. Smith, & O'Halloran, K. (red.), *Multimodal studies : Exploring issues and domains*. New York: Routledge.
- Van Leeuwen, T. (2017). A Social Semiotic Theory of Synesthesia? - A Discussion Paper. *Hermes - Journal of Language and Communication in Business*, 55, 105-119.
- Van Leeuwen, T., & Djonov, E. (2011). The semiotics of texture: from tactile to visual. *Visual Communication*, 10(4), 541-564.

- Van Leeuwen, T., & Djonov, E. (2014). Bullet points, New Writing, and the marketization of public discourse: A critical multimodal perspective. I E. Djonov & S. Zhao (red.), *Critical Multimodal Studies of Popular Discourse* (s. 232-250). London: Routledge.
- Van Leeuwen, T., & Djonov, E. (2015). Notes towards a semiotics of kinetic typography. *Social Semiotics*, 25(2), 244-253.
- Van Leeuwen, T., & Johannessen, C. (2018). (Ir)regularity. I T. Van Leeuwen & C. Johannessen (red.), *The Materiality of Writing - A Trace Making Perspective*. London: Routledge.
- Wessler, H., Wozniak, A., Hofer, L., & Lück, J. (2016). Global Multimodal News Frames on Climate Change: A Comparison of Five Democracies around the World. *The International Journal of Press/Politics*, 21(4), 423-445.
- Westberg, G. (2019). Klädsam autenticitet: Om det äkta som resurs och vara. *Sakprosa*, 11(7), 1-34.